

SUOMEN MERIHISTORIALLINEN YHDISTYS SJÖHISTORISKA FÖRENINGEN I FINLAND RY

JÄSENTIEDOTE 4 – 2020

Puheenjohtajan vuosikatsaus & joulutervehdys

Hyvät merihistorian ystävät,

Suomen merihistoriallinen yhdistys toimii toisaalta oppia-
laansa edistävänä tieteellisenä seurana, toisaalta merihistori-
an harrastajia, tutkijoita ja merimuseoita yhdistävänä fooru-
mina. Tänä vuonna, niin kuin hyvin tiedämme, kaikenlainen
ihmisiä yhteen tuova toiminta on ollut lamaannuksissa. Sitä
olemme kaivanneet. Toiminta tieteellisenä seurana on sen
sijaan jatkunut reippaana poikkeusoloissakin. *Nautica Fen-
nica 2020: Merenkulun riskit ja resurssit* on valmistunut ja sen
pitäisi olla jo kolahtanut kaikkien jäsenmaksunsa maksaneiden
postilaatikoihin. Olemme valmistelleet isoa uudistusta,
jossa avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti alamme
jakaa Nauticaa myös verkossa ja parannamme sen myötä
suomalaisen tutkimuksen näkyvyyttä ja saatavuutta. Paine-
tusta Nauticasta emme luovu, vaan se kuuluu jäsenetuihin
jatkoksin. Merihistorian päivien 2021 järjestelyt ovat pit-
källä, mutta niiden ajoitus on vielä epävarma. Mikäli niiden
siirtäminen ensi maaliskuusta eteenpäin näyttää viisaalta ja ➔

välttämättömältä, ihmisten ja esineiden elämäkertoihin keskittyvä ohjelma toteutuu myöhemmin. Tieteiden yössä 14.1. järjestämme ohjelmaa Nautica Fennican teemasta verkon välityksellä.

Vuosikokouksessa 7.12. valittiin yhdistykselle uusi hallitus. Minä siirryn uusien työtehtävieni vuoksi takaisen hallituksen rivijäseneksi. Uudeksi puheenjohtajaksi saamme PhD Sari Mäenpään, merihistoriasta Englannissa väitelleen tutkijan, Forum Marinumin amanuenssin ja monen Nautican toimitajan. Varapuheenjohtajaksi valittiin FT Aaro Sahari, hänkin pitkäaikainen hallituksen jäsen. Onnea ja puhtia molemmille!

Viime töikseni minulla on ilo toivotta teille kaikille rauhallista joulunaikaa - ja parempaa uutta vuotta!

Kirsi Keravuori, pj

Yhdistyksen ajankohtaiset uutiset

Merihistorian päivät 2021 on edelleen suunnitelmisamme. Vallitsevien poikkeusolosuhteiden takia pyydämme kaikkia tapahtumasta kiinnostuneita jäseniämme seuraamaan ajankohtaisia päivityksiä yhdistyksen verkkosivuilta ja Facebook-sivuilta, mikäli tapahtuma joudutaan siirtämään tai perumaan.

Uudet ja tulevat julkaisut

Uusi Nautica Fennica on ilmestynyt!

Nautica Fennica 2020 on ilmestynyt! Teoksen teemana on "Merenkulun riskit ja resurssit" ja sen ovat toimittaneet Sari Mäenpää ja Kirsi Keravuori. Kirjan julkistamistilaisuus järjes-

tetään osana Tieteiden yö-tapahtumaa 14.1.2021, joka on siirretty poikkeusolosuhteista johtuen suurimmaksi osaksi verkkoon.

Monet merenkulun riskeistä ja resursseista liittyvät ihmisiin ja ihmisten toimintaan. Merimieselämän riskejä ovat tapaturmat, kulkutaudit ja kuolema merellä. Nykypäivän filippiiniläiset merimiehet tasapainoilevat ammatissaan taloudellisten ja sosiaalisten riskien ja ulkomaisten alusten tarjoamien resurssien välillä. Modernien risteilyalusten konseptisuunnittelussa keskeisiksi resursseiksi nousevat luottamus ja kyky ennakoida tulevaisuutta. Puhujina ovat tautihistorian tutkija Elina Maaniitty, etnologi Jonna Laine sekä risteilyalusten suunnittelua tutkineet Leena Jokinen, Marjo Keiramo ja Pauli Kivistö. Keskustelua juontavat kirjan toimittajat Kirsi Kera-vuori ja Sari Mäenpää.

Ohjelma-aikataulu:

Väitöskirjatutkija Elina Maaniitty (Helsingin yliopisto/Turun yliopisto): Taudit, sairastaminen ja kuolema merellä.

Väitöskirjatutkija Jonna Laine (Jyväskylän yliopisto): Merenkulun riskit ja resurssit filippiiniläisille merimiehille.

Koulutuspäällikkö Leena Jokinen (Turun yliopisto), väitöskirjatutkija Marjo Keiramo (Aalto yliopisto) ja amanuenssi Pauli Kivistö (Forum Marinum): Risteilylaivojen konseptisuunnittelun menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus.

Tapahtuma järjestetään 14.1.2021 ja julkitamistilaisuus alkaa klo 20:15 ja kestää klo 21:45 asti. Tarkemmat tiedot verkko-tapahtumaan liittymisestä löydätte osoitteesta <https://www.tieteidenyo.fi/fi/ohjelma/tieteiden-talo>

Itämeren tarina, Marjo T. Nurminen

Kuningas, josta tuli merirosvo. Merirosvo, josta tuli legenda. Itämeren herruudesta taistelevat serkukset. Merenpohjassa makaavat tuhannet hylt. Kaasuputki, joka yhdisti idän ja lännen mutta jakoi maailman. Ensimmäiset kartanpiirtäjät, jotka kertoivat pohjoisen meren ja sen rannikoiden tarinat kartoillaan.

Itämeren tarina on jännittävä aikamatka ja kiehtova matka-opas Itämeren monikasvoiseen maailmaan keskiajalta nykyaikaan. Itämeri näyttyy kirjassa väylänä, jonka aalloilla ovat kohdanneet niin yksittäiset seikkailijat kuin kokonaiset laivastot. Kirja kertoo vuosisatoja jatkuneesta vilkkaasta merellisestä vuorovaikutuksesta, tiedosta, taidoista ja tuotteista, jotka ovat muokanneet ihmisten elämää ja maailmankuvaa Itämeren rannoilla.

Itämeren maailma avautuu kirjassa karttojen kautta. Teos tarjoaa harkitun kattauksen historiallisesti merkittäviä karttoja sekä ajankohtaisia nykykarttoja. Kirja paljastaa oivaltavasti, miten kartat auttavat ymmärtämään Itämeren alueen historiaa ja nykyaikaa. Samalla teos kertoo, kuinka kartoilla on sekä välitetty tietoa että vaikutettu mielikuviin Itämerestä ja sen rannoilla elävistä ihmisistä viikinkiajoista nykypäiviin.

Itämeren tarina on ilmestynyt myös ruotsiksi nimellä *Östersjön på kartan*. Saatavilla hyvin varustetuista kirjakaupoista.

Uusi väitös: Laivojen tuomaa lakia: Ruotsin ensimmäiset kauppakomppaniat 1600-luvulla, FT Katja Tikka

Väitöskirja käsittelee Ruotsin ensimmäisten kauppakompanioiden hallinto- ja organisaatorakennetta 1600-luvulla. Tutkimuksen kohteena on kaksi ryhmittymää: kuparinvien-

tiin ja tervanvientiin keskittyneet kauppakomppaniat. Kuparikomppaniat olivat Ruotsin varhaisin kauppakomppania-kokeilu. Niissä sovellettiin oikeussiirrännäiseen perustuvaa osakasmallia, jossa pääoma oli henkilökohtaisesta vastuusta irrallinen. Kuparikomppaniat olivat samanaikaisten kansainvälisten kauppakomppanioiden ruotsalainen versio. Ne edustivat globaalia kauppaa sekä uudenlaista rahataloutta. Myöhemmin vuonna 1648 perustettu ensimmäinen tervakomppania syntyi erilaisista tarpeista. Tuolloin Ruotsi oli nousemassa Itämeren alueen suurvallaksi keskittämiseen pohjautuvan talouspolitiikan myötä.

Työn teoreettinen näkökulma tarkastelee ruotsalaisten kauppakomppanioiden asemaa suhteessa organisaatioiden ja instituutioiden muotoutumiseen, valtiokehityksen osana. Kauppakomppaniat olivat kruunun valvonnassa toimineita yksityisten kauppiaiden johtamia organisaatioita, joista hallitsija, porvaristo sekä alankomaalaiset suurkauppiaat pyrkivät hyötymään omine motiiveineen. Tutkimusaineisto koostuu pääosin hallitsijoiden myöntämistä komppaniapri-vilegioista, jotka nitovat komppanioiden hallinnolliset prosessit Ruotsin oikeudelliseen kehitykseen. Tutkimus nojaa vertailevaan metodiin, jossa muualta Euroopasta omaksutuja komppaniamalleja rinnastetaan ruotsalaisiin. Kupari- ja tervakomppanioita verrataan myös keskenään.

Väitöskirjan voi ladata henkilökohtaiseen käyttöön ilmaiseksi osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/318461>

Tulevia tapahtumia

Tieteiden yö

Nautica Fennican julkistamistilaisuuden lisäksi Tieteiden yössä on myös paljon muuta mielenkiintoista sisältöä. Ohjelmaan kuuluvat muun muassa lapsille ja perheille suunnattu alku-illan tapahtuma ”Muovailuvahaa ja merten elämää” sekä Suomen meriarkeologisen seuran järjestämä ”Päättymättömät matkat- hylkyjen tarinoita Suomenlahdelta” tapahtuma.

Muovailuvahaa ja merten elämää

Paikka:

Verkkotapahtuma

Päivä:

14.1.2021

Aika:

17.00 - 18.45

Arviolta 80 prosenttia maailman meristä on tutkimatta ja 2/3 sen lajeista löytämättä. Minkälaisia eliöitä elää merten syvyyksissä? Onko merenpohjalle vajonnut jotakin? Miten ihminen tutkii merenpohjaa? Minkälaista kemiaa liittyy muovailuvahaan?

Aalto-yliopisto Juniorin työpajassa tehdään itse muovailuvahaa, pohditaan merenalaista elämää ja muovailaan oma merimaailma. Työpaja vedetään illan aikana kahdesti: 17.00–17.45 ja 18.00–18.45. Se on suunnattu erityisesti lapsille ja perheille. Työpajaan on ennakkoilmoittautuminen.

Päättymättömät matkat – hylkyjen tarinoita Suomenlahdelta

Paikka:

Verkkotapahtuma

Päivä:

14.1.2021

Aika:

19.00 - 20.00

Esittelemme historiallisten hylkyjen tarinoita Suomen meriarkeologisen seuran viime vuosien kenttätutkimusten pohjalta. Kerromme muun muassa videoiden avulla veden alla tapahtuvasta ajoitusnäytteiden kairaamisesta hylyistä ja niiden fotogrammetrisesta kuvaamisesta. Sukellamme virtuaalisesti hylkyihin ja tarkastelemme niistä erottuvia vihjeitä alusten tyypistä, lastista ja alkuperästä. Pohdimme yhdessä mitä ne kertovat meille matkoistaan, joista viimeinen päättyi traagisesti kesken.

Järjestäjä: Suomen meriarkeologinen seura ry

Tieteiden yön koko ohjelma sekä ohjeet tapahtumiin liittymisestä verkossa löytyvät osoitteesta www.tieteidenyo.fi. Sekä Natica Fennican julkistamistilaisuus että Suomen meriarkeologisen seuran tilaisuus löytyvät välilehdeltä "Tieteiden Talon Tieteiden yö".

Uutisia museoista

Vellamo-kanava nyt netissä!

Merikeskus Vellamon uusi Vellamo-kanava on nyt netissä. Vellamo-kanavalta löydät helposti Merikeskus Vellamon digitaalisia sisältöjä kaikista Merikeskus Vellamon museoista.

Vellamo-kanavalla uppoudut mukavasti vähän syvemmälle. Löydät kiinnostavia ihmisiä. Pääset näyttelyiden ja kulussien taakse. Näet museoesineistä vähän enemmän. Ilahdumme, jos hyödynnät materiaaleja omissa projekteissasi. Ja toivomme, että viihdyt.

Vellamo-kanavalla voit kuunnella, katsella, lukea, tutkia ja la- ➔

data käyttöösi erilaisia aineistoja historiasta ja nykypäivästä. Merikeskus Vellamossa sisältöjä tuottavat Suomen merimuseo, Kymenlaakson museo ja Merivartiomuseo. Rakennuksessa toimii myös Kotkan kulttuuri- ja tapahtumapalvelut, ravintola Laakonki sekä museokauppa Plootu.

Museovirasto avaa yli 200 000 kokoelmakuvaa painolaatuisina vapaaseen käyttöön

14.12.2020 – Journalistinen kuva-arkisto JOKA, Kuvakokoelmat.

Museovirasto avaa Finna-palvelussa yli 200 000 kokoelmakuvaa painolaatuisina kuvatiedostoina kaikkien vapaasti käytettäväksi. Kansallisten kuvakokoelmien aineistoja voi käyttää esimerkiksi julkaisuissa, tutkimuksessa ja sisustusratkaisuissa. Uudistuksella Museovirasto tukee kulttuuriperinnön saavutettavuutta sekä avointa ja laajaa käyttöä. Kyseessä on Suomen suurin kuvallisten kokoelmien avaaminen vapaaseen käyttöön. Uudistuksen yhteydessä Museovirasto avaa myös oman Finna-näkymän osoitteessa museovirasto.finna.fi.

Finna-palveluun on avautunut Museoviraston Kuvakokoelmien ja arkeologisten kokoelmien aineistojen lisäksi laaja otos Suomen kansallismuseon kokoelmista. Museoviraston kokoelmia on kartutettu 1800-luvun alkupuolelta lähtien. Yli 18 miljoonan kuvan ja miljoonien esineiden kokoelmasta on julkaistu Finnassa noin 300 000 objektin tiedot, ja näistä 250 000:sta on nyt tarjolla myös korkearesoluutioinen kuva. Kokoelmista on siis digitoitu ja avattu verkkoon toistaiseksi suhteellisen pieni otos. Palveluun avataan lisää aineistoa vuosittain.

Museoviraston kokoelmien aineistoja voi hakea ja selata uudessa museovirasto.finna.fi-verkkopalvelussa. Palvelussa on

kuva-aineistojen lisäksi mittavat määrät kuvia Museoviraston kokoelmaesineistä. Painolaatuisten kuvatiedostojen lataaminen on helppoa. Mahdolliset käytön rajoitukset on mainittu kuvien yhteydessä. Aineistoihin voi tutustua hakutoimintojen lisäksi myös ajankohtaisten teemakoontien avulla.

Museoviraston korkearesoluutioisten kuvien joukkoon sisältyy paljon merellistä aineistoa niin merellisistä maisemista majakoihin kuin laivoihinkin. Kannustamme kaikkia jäseniämme tutustumaan finna.fi-palvelun tarjoamiin aineistoihin yleiselläkin tasolla, sillä sieltä löytyy runsaasti kuvamateriaalia useammalta maamme merimuseolta ja muilta kulttuuritoimijoilta.

Majakkalaiva Kemi restauroidaan näyttelykohteeksi

Valtakunnallisesti merkittävän museoalus Kemin restaurointi alkaa loppuvuodesta 2020. Kunnostuksen jälkeen Suomen merimuseon aluksiin kuuluva majakkalaiva on tarkoitus avata yleisölle Kotkassa, Merikeskus Vellamon laiturissa.

Majakkalaiva Kemi on viimeinen Suomessa käytössä ollut majakkalaiva. Alus oli käytössä vuosina 1901–1974. Se on säilynyt erityisen autenttisena, ja on myös kansainvälisesti kiinnostava. Restaurointityö alkaa rungon kunnostuksella Suomenlinnassa, jonne Kemi hinataan talven ajaksi marraskuussa 2020. Keväällä 2021 laiva palaa Kotkaan Suomen merimuseoon sisätilojen kunnostusta varten. Sisätilojen restauroinnissa keskitytään erityisesti yleisölle avattaviin osuuksiin.

"Museoesineenä laiva on voimakas ja kokonaisvaltainen elämys, joka kertoo ainutlaatuisella tavalla historiasta ja merenkulun ilmiöistä. Tavoitteena onkin säilyttää Kemi yleisölle avoimena, kelluvana museoaluksena, jonka hyvää kuntoa yl-

läpidetään säännöllisellä huollolla ja valvonnalla sekä määräaikaisilla telakoinneilla”, kertoo hanketta vetävä erikoisasiantuntija Päivi Eronen Museovirastosta.

Kemi on tarkoitus avata yleisölle vuonna 2022. Laiva sijoitetaan Merikeskus Vellamon museoaluslaituriin, jonka suurin alus on suomalaisen talvimerenkulun legenda ja valtiollisenkin historian käännteitä todistanut jäänmurtaja Tarmo.

Pikainen kunnostus tarpeen

Kemiä on vuosien varrella kunnostettu, mutta sen runko on jäänyt vähälle huomiolle. Suomen merimuseo tilasi vuonna 2018 rungon perusteellisen kuntokartoituksen, jossa havaittiin, että rungossa on korroosion heikentämiä rakenteita. Museovirastolle myönnettiin pikaista kunnostusta vaativan aluksen restaurointiin 897 000 euron rahoitus hallituksen lisätalousarviosta.

Majakkalaiva Kemin restaurointihanke sisältää aluksen restaurointisuunnittelun ja siihen liittyvät erityissuunnittelut. Aluksesta on tehty perinpohjainen laivahistorian selvitys, jossa on kartoitettu laivan rakennus- ja muutosvaiheet. Näiden tueksi on tehty mm. materiaali- ja väritutkimuksia. Vastaavaa laivahistorian selvitystä ei ole aiemmin tehty Suomessa.

Viimeinen laatuaan

Majakkalaiva Kemi on rakennettu Rosenlew Oy:n Porin konepajalla vuonna 1901. Majakkaverkoston kehittyessä majakkalaivojen valot sammuivat yksi kerrallaan, ja vuodesta 1960 lähtien Kemi oli Suomen ainoa toiminnassa oleva majakkalaiva. Alus poistettiin käytöstä vuonna 1974, ja samalla jäi historiaan majakka-alusten aika Suomessa. Kemi on osa Suomen merenkulun kansalliskokoelmaa sekä valtakunnalli-

sesti merkittävimpiä museoaluksia. Kemin arvoa lisää se, että sen höyrykoneisto ja ankkurointivarustus ovat säilyneet lähes alkuperäisinä.

”Juuri Kemi on kirjavasta majakka-aluskannastamme sopivin yksilö museoaluksena ja muistomerkkinä säilytettäväksi. Se edustaa vuosisadan vaihteessa kehitettyä, jäissä kulkuun varustettua majakka-alustyyppiä. Se on lajissaan ensimmäinen ja kotimaassa rakennettu”, kuvailee majakkahistorioitsija Seppo Laurell Aalloilla keinuvat majakat -kirjassaan (Merenkulkuhallitus 1988).

Suomessa on ollut kaikkiaan 15 varsinaista majakkalaivaa 12 asemapaikassa. Ensimmäinen rakennettiin 1868, viimeinen 1925. Näistä on säilynyt vain muutamia, eikä niissä ole säilynyt majakka-aluksen luonnetta samalla tavoin kuin Kemissä. Aluksia on mm. muutettu ravintoloiksi, jolloin autenttiset kerrostumat ovat pääosin tuhoutuneet.

Lisätiedot:

erikoisasiatuntija Päivi Eronen, Museovirasto

paivi.eronen@museovirasto.fi, p. 0295 33 6169

vene- ja laivamestari Juha Puustinen, Suomen merimuseo

juha.puustinen@kansallismuseo.fi, p. 0295 33 6492

Yhdistyksen hallitus vuonna 2021

Yhdistyksen syyskokous valitsi 7.12. pidetyssä syyskokouksessa yhdistyksen hallituksen vuodelle 2021:

Sari Mäenpää, puheenjohtaja

Aaro Sahari, varapuheenjohtaja

Vilma Lempiäinen, jäsensihteeri

Anna Jaskari, sihteeri

Anni Shepherd, tiedottaja

Tuomas Räsänen, taloudenhoitaja

Mikko Aho

Ove Enqvist

Pirita Frigren

Tom Hanén

Kirsi Keravuori

Petri Sipilä

Tarkemmat yhteystiedot löytyvät vuoden alussa yhdistyksen verkkosivuilta osoitteesta:

<https://www.smhy.fi/fi/yhdistys/hallitus>

